- רבי יוסי בר חנינא אמר שמתה מחמת אובצנא

Rabi Yosee Bar Chaninoh said, she died because of tiredness

Overview¹

ריב"ה explains that in the הייב in a case where the donkey died because it overexerted itself. אווספות will explain the various opinions especially in regards to the ruling concerning באונס באונס.

שנתייגעה מחמת מלאכה -

אובצנא means that the donkey became weary on account of the work.

תוספות responds to an anticipated difficulty:

ואף על גב דמתה מחמת מלאכה² מכל מקום כיון ששינה חייב - And even though it died on account of the work, and the rule is that a שוכר or a are [פטור], if it was מתה מחמת מלאכה, so why here is he חייב if the donkey died מחמת מלאכה, nevertheless, here he is הייב, since he changed from what was agreed upon -

שאם היה לו להוליכה בהר אפשר שאם היה מוליכה שם For if he was supposed to take her in the mountain, it is possible that if he would have taken the donkey there (to the mountain, instead of taking her to the valley) לא היתה מתייגעת מחמת אויר והרוח ששולט שם -

She would not have become weary, because of the air and the wind which prevails there (as opposed to the valley where the weather is different) -

- או אם היה לו להוליכה בבקעה לא היתה מתייגעת שם לפי שאין טורח שם כמו בהר Or if he was supposed to take her in the valley, she would not have been wearied there, for it is not as difficult working in the valley as it is in the mountain -

- ³ולהכי חייב אפילו למאן דאמר תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור So therefore he is הייב even according to the one who maintains תחבפוסב"א. פטור

asks: תוספות

אך על רבה דאמר כגון שהכישה נחש קשה לרבינו יצחק בן מאיר -

-

¹ See 'Overview' to תוס' ד"ה כגון.

 $^{^2}$ The הגהות הב"ח amends this to read מלאכה מכל (instead of מלאכה).

³ In these aforementioned cases (where it was מתה מחמת אובצנא) it is סופו בפשיעה (not סופו באונס), as חוספות just explained. See previous כגון תוס' ד"ה [TIE by footnote # 3].

However, the ריב"ם has a difficulty with רבה who explained that the רישא, which states הייב, is in a case where for instance a snake bit the donkey -

- אמאי נקט לדידיה הר ובקעה דהכי נמי הוה מצי למינקט בקעה ובקעה Why, according to משנה mention משנה, for it could have just as well mentioned בקעה ובקעה -

- אם ידוע שנמצא נחשים היום בבקעה ששינה להוליכה שם If it was known that there are snakes in the valley to where he changed and took her there -

- לא שייך האי קלקול להשתנות מהר לבקעה טפי מבקעה לבקעה ישייך האי קלקול להשתנות מהר לבקעה טפי מבקעה לבקעה For regarding this problem of snakes there is no greater difference from a mountain to a valley, than there is from one valley to another valley.

תוספות answers:

- אומר רבינו יצחק דרבה לטעמיה דאית ליה תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב חייב אומר רבינו יצחק דרבה לטעמיה דאית ליה מחשבפוסב"א answered that רבה follows his ruling, for he maintains הייב הייב -

כדמשמע בסוף פרק השוכר את הפועלים (לקמן דן צג,ב ושם) -

 ${f As}$ it seems in the end of פרק השוכר את הפועלים regarding the shepherd. We can know this -

- מדפריך ליה אביי אמאי פטור תחילתו בפשיעה וסופו באונס הוא

Since אביי challenged רבה there; 'why is he פטור, it is תחבפוסב"א. This proves that maintains אביי for otherwise what is אביי asking on רבה!

והשתא אתי שפיר דלהכי נקט הר ובקעה -

And now (that we have established that רבה maintains חייב maintains) it is properly understood why the משנה mentions הר ובקעה (instead of הר והר) -

_

 $^{^4}$ This question on בד"ה is in continuation to that which תוספות explained previously בד"ה כגון [TIE footnote # 7].

 $^{^5}$ תוספות previously בד"ה כגון (regarding the מחמת אויר of מחמת אויר) explained that he is חייב only if it was known that the weather is different in the הד than in the בקשה (for then it is סופו בפשיעה [so he will be הייב even according to the ד"מ that הכישה נחש הויב (that חבר הבפוסב"א פטור). We must therefore presume that in this answer of חבר (that הכישה נחש it was also known that there are snakes in the place where he took the חמור (disregarding the instructions agreed upon), for if it was not known, it should be considered סופו באונס since snakes are not specifically prevalent there.

⁶ Regarding מהר אויר since a change of weather is more common מהר לבקעה since a change of weather is more common מהר לבקעה than מהר להר (and the same regarding אובצנא). However, regarding the prevalence of snakes, they are found both בקעה and בקעה equally, so the משנה could have made this case where he told him to go to one שנה (where there were no snakes), but he went to another בקעה (where it was known that there are snakes). Why does the משנה State משנה 'See' מהר לבקעה 'TIE footnote # 9.

⁷ Therefore it is not necessary to assume that snakes were known to be there (not as was assumed in footnote # 5). We can assume that it was not known that there were snakes where he actually went, so it is סופו באונס (a snake bite is not common), but nevertheless he is חהילתו בפשיעה since it was חהילתו בפשיעה.

⁸ See previously בתוד"ה הוחמה, where this was mentioned. [TIE (text by) footnote # 7.]

משום דהשתא הוי תחילתו בפשיעה לענין הוחמה והוחלקה - משום דהשתא

Because now (by הר לבקעה) it is תחילתו בפשיעה regarding הוחמה (by הר לבקעה), or (by הוחמה), therefore even though it is סופו באונס, nevertheless he is חייב -

היה פטור דליכא תחילתו בפשיעה - אבל אם שינה מבקעה לבקעה היה פטור דליכא היה פטור דליכא However if he changed מבקעה לבקעה he would be תחילתו for there is no תחילתו (and snakes are considered אונס).

תוספות discusses an anticipated difficulty:

רבריש הכונס (בבא קמא דף נו,א ושם) דפריך ארבה דאמר¹⁰ והוא שחתרה - And in the beginning of פרק הכונס, where the גמרא challenges רבה who said, that the ruling of the משנה is valid only if the animal burrowed and toppled the wall. The גמרא there asked -

- הניחא למאן דאמר תחילתו בפשיעה וסופו באונס נסור בפשיעה וחילתו בפשיעה יs' וחתרה וחתרה is justified according to the one who maintains - תהבפוסב - תהבפוסב -

אלא למאן דאמר חייב מאי איכא למימר -

However according to the מ"ד that ההבפוסב"א, what can we say'; why is he אייב by התרה it is תחילתו בפשיעה?! This concludes the citation from that תוספות . גמרא that אייב אור מוספות שורה אייב שורה אייב שורה אייב שורה אייב שורה שורה אייב שורה אייב שורה שורה אייב שור

הוי מצי למיפרך דרבה אדרבה דאית ליה הכא חייב 13 אי גרס בתרוייהו רבה בה הוי מצי למיפרך דרבה אדרבה דאית ליה הכא חייב there (who seemingly there could have posed a contradiction from רבה there (who seemingly maintains חתבפוסב"א פטור [otherwise how can he justify his ruling that התרה is here who maintains תחבפוסב"א הייב here who maintains רבה 15 This would be a valid question if the text in both places reads רבה.

 $^{^9}$ Based on that which חוספות mentioned previously בד"ה הוחמה [TIE text by footnote # 2] that even according to the באונס that is only if somehow the פשיעה בתחילה contributed to the damage באונס, it will be necessary to say that had he gone to the place which they agreed upon, it is possible that there would not have been a snake there, however since he went elsewhere therefore she was bit by a snake (see מהרש"א).

¹⁰ ופרצה בלילה (the wall of the stable was breached at night) and the animal escaped and did damage, the owner is פטור from paying damages. רבה qualified that this ruling is valid only if the animal caused the wall to be toppled, otherwise he is הייב because (presumably) it was a faulty wall.

 $^{^{11}}$ The גמרא there assumes that the ruling of התרה (that by התרה and by התרה de is מור he is א התרה is שנור is by a weak wall that may collapse at any time.

 $^{^{12}}$ This is a case of תחילתו בפשיעה for he placed his animal in a stable with faulty walls, however it is סופו באונס since in actuality the walls collapsed only because התרה (which is unusual).

 $^{^{13}}$ תוספות is pointing out that since we are assuming here that our אייב is a case of תחבפוסב"א and therefore he is חייב by הרישה נחש ; proving that רבה maintains (here) תחבפוסב"א.

¹⁴ There is the possibility that in one of these places the רבא is גירסא, therefore there would be no contradiction.

¹⁵ מוספות does not explain why indeed the גמרא did not pose this contradiction. However according to the conclusion of חוספות, this will be understood.

תוספות concludes:

רהשתא 16 כל אלו אמוראים שבאין לתרץ סוברים כרבא דאמר 17 מלאך 18 המות מה לי הכא כולי So now we must assume that all these אמוראים, which are coming to answer why in the ייב (even if it was not הוחלקה or הוחלקה), they all agree with אור אים, who maintains that we can argue אלאך המות מה לי הכא, etc. 20

דלאביי דאמר הבלא דאגמא קטלה אתי שפיר מתניתין בלאו הני שנוייFor according to אביי אוייב, who argues with רבא and maintains he is הייב for we assume that the (fetid) air of the marsh killed it, our משנה will be properly understood without all these answers of the aforementioned אמוראים

יחייב אפילו מתה כדרכה דאמר ההוא אוירא שהוליכה שם קטלה -For he will be הייב even if it died naturally, for we will say the air of the place to where he led her, killed her -

- אף על פי שאין ידוע שיהא אותו אויר רע כלל יותר מאויר אחר Even if it is not known that this air is at all worse than any other air –

תוספות responds to an anticipated difficulty:²¹

דלאו דוקא נקט הבלא דאגמא²² הוא הדין כל שינוי אויר כדמוכח בשמעתין דהתם בלא דלאו דוקא נקט הבלא דאגמא it was not limited to הבלא דאגמא בלא דאגמא exclusively, for the same rule will apply to any change of air as is evident in the tark.

תוספות responds to an anticipated difficulty:

והא דנקט בסיפא הוחלקה בהר והוחמה בבקעה חייב -

 $^{^{16}}$ This conclusion is based on the assumption that בבקעה סר להוליכה בהר סר להוליכה or the reverse, is a case of תחילתו בפשיעה (regarding הוחמה הוחמה).

¹⁷ [See previous תוס' ד"ה (TIE by footnote # 6).] רבא maintains (לעיל לו,ב) that if the שומר was שומר by not watching the animal (which is פטור מור , (תחילתו בפשיעה), and it went to a marsh and died (סופו באונס) that he is פטור, (even if we maintain מלאך המות), since the מלאך המות would have killed it wherever it was.

¹⁸ This means it makes no difference to the מלאך המות whether the cow is in the barn or in the marsh; it would die in any case.

¹⁹ This refers to דבי ר' יוחנן ב"א אמר ר"ח ב"א רבה, רבה, רבה, ר"ח ב"א אמר ר' יוחנן.

²⁰ Since they agree with רבא (who maintains 'מלאך המות מה לי הכא וכו'), they need to find an explanation why he is חייב in the מלאך המות וכו' (for even though he was משנה מהר לבקעה nevertheless); we should say מלאך המות וכו' according to רבא רבא ויצאה לאגם

²¹ Seemingly אביי only said הבלא דאגמא קטלא (perhaps because a marsh is known to have fetid air), so how can we use this argument to say that any (other) air caused her death.

²² The הגהות הב"ח amends this to read דאגמא (instead of דאגמא הוא (

²³ See the סוגיא where א לו,ב מוג where א רבי בר המא asked from the case where he brought the animal up to the peak of a mountain that if she died פטור he is פטור, but why, let us say אוירא דהר קטלה. We see that it is not only הבלא דאגמא. (See also אוירא בתוד"ה אין.)

And this which the משנה mentions in the סיפא that if it was הוחמה or הוחמה or הוחמה, indicating that if it merely died (without הוחמה or הוחמה) he would be פטור, this is in contradiction to what אביי, therefore we must say -

הוא הדין מתה כדרכה כיון דהוי תחילתו בפשיעה That the same rule applies even if it died naturally, since it was תחילתו בפשיעה, he is חייב, because we can blame it on the change of the air, so the question remains why did the משנה (only) if it is הוחמה דים (only) if it is משנה

- אלא משום דבפטור דהר תני הוחמה 24 אשמועינן אף על גב דחימום הוי בהר טעמא לפטור אלא Rather we must say that since by the פטור of the הר states משנה states משנה states משנה wished to inform us that even though overheating in the mountain is a reason to exempt him, nevertheless -

בבקעה לא מיפטר בהכי 25 אלא אדרבה הוי טעמא לחיובא -In the valley he is not exempted if it was הוחמה (and he was supposed to take it בקעה), rather on the contrary, בקעה in a בקעה is a reason to be הייב.

מוספות asks:

ואם תאמר והא שמעינן ליה מרישא דאפילו מתה כדרכה חייב -

And if you will say; but we can know this (that הוחמה בבקעה and הוחלקה is from the רישא, for since even if she died naturally he is liable (this is what we know from the אביי [according to אביי]) -

משום דהוי תחילתו בפשיעה לענין הוחלקה בהר וחימום בבקעה -Because it is תחילתו בפשיעה regarding הוחלקה in the mountain or in the valley (if he changed its destination), so -

כל שכן כשמתה על ידי החלקה דהר וחימום דבקעה דמחייב 26 So he is certainly חייב if she died through הוחלקה בה הוחלקה בבקעה סיפא, so why is the entire הוחלקה בבקעה חייב, necessary at all?!

answers תוספות

ויש לומר דאי לאו אשמעינן בסיפא -

And one can say; that if the משנה would not have informed us in the סיפא that and סיפא is a הוחמה בבקעה -

לא הוה ידעינן אמאי חשיב לה ברישא תחילתה בפשיעה לחייבו אפילו במתה כדרכה -

²⁴ In this case (of הוחמה בהר) he is פטור even according to אביי, because we cannot say she died because of the אויר, when we know she died because of the heat, and therefore she certainly would have died.

²⁵ One might have thought that since the משנה teaches us that פטור, this means that the rule of אביי (that הבלא דאגמא פטור) is only when it died naturally but not by הוחמה even בבקעה (if it was בבקעה), therefore the משנה teaches us that חייב in הוחמה בבקעה (even more than מחבר).

²⁶ Once we know from the רישא that by changing the destination it is תחילתו בפשיעה, so certainly in the cases of חייב, so that he is definitely הוחמה בבקעה or חייב, where it is also חייב, that he is definitely.

We would not have known why in the רישא is it considered תחילתו בפשיעה (just because he changed the destination) so that he should be liable if it died naturally.²⁷

מוספות asks:

ואם תאמר ולרבא²⁸ וכל האמוראים דהכא דפטרי במתה כדרכה²⁹ And if you will say, and according to אמוראים and all the אמוראים here, who exempt him, by מתה כדרכה -

אמאי תני בסיפא הוחמה בהר והוחלקה בבקעה דפטור -

Why does the משנה state in the סיפא that he is פטור if משנה בבקעה - הוחמה בהר והוחלקה בבקעה

- הוי ליה לאשמועינן טפי מתה כדרכה דפטור דלא נימא אוירא דההוא אתרא קטלה The משנה should have informed us of a greater novelty that even by מתה כדרכה he is פטור; that we do not assume that the air of that place killed her (as אביי maintains), so therefore -

כל שכן הוחמה בהר והוחלקה בבקעה דודאי אילו לא שינה היתה מתה בענין זה 30 כל He is certainly הוחלקה בבקעה or הנחלקה בבקעה, for if he would not have changed the destination she certainly would have died in this manner (by הוחמה ?! (הוחלקה בהר and בבקעה

מוספות answers:

ויש לומר דמשום דבחיובא דהר תני הוחלקה תני לה נמי בפטורא דבקעה "יש לומר דמשום דבחיובא דהר תני And one can say; that since by the משנה the משנה taught הוחלקה, therefore the משנה also taught משנה by the בקעה of בקעה (to make the משנה symmetrical).

תוספות offers an alternate answer:

ועוד נראה דפטורא דחימום בהר והוחלקה בבקעה הוי רבותא טפי ממתה כדרכה -

 $^{^{27}}$ If not for the סיפא we would have to search for reasons why he is רישא in the רישא (perhaps we would use the answers which the אמוראים gave [אוירא דהר, אובצנא וכו'], but we would not know the אוראים קולא וחומרא jin a ובקעה. We may therefore have thought that the ruling would be the same by בקעה והר regardless whether it was הוחמה or הוחמה. However now we know that בהר and הוחמה בבקעה is the פשיעה.

רבא maintains מלאך מה לי הכא מה לי המח מה מלאך.

²⁹ They all require special circumstances to be מחייב in the אובצנא (like אוירא דהר, אובצנא); otherwise he is פטור מלאד המות מה לי הכא מה לי התם.).

³⁰ When she died כדרכה we can argue that the change of the air caused her death, and if there would have been no change she would not have died, but now that we say that even במתה כדרכה he is פטור, so if it was הוחמה בהר (which is unusual) he is surely פטור, for if he would gone to the בקעה as agreed upon, she certainly would have been הוחמה and

³¹ However, indeed it would have been a greater חידוש if the מתה כדרכה על פטור (and we would have known with a כ"ש the פטור of הוחמה and הבקעה and הוחלקה בבקעה).

And furthermore it seems, that the exemption from paying by הימום כהר or מתה כדרכה is a greater novelty than the מתה כדרכה by - מתה כדרכה -

- דאדם יכול ליזהר בהני טפי יותר ממתה כדרכה והוה לן למימר שפשע במה ששינה For a person can be more careful to avoid הימום בהר והוחלקה בבקעה, more than he can prevent מתה כדרכה, so we should have assumed that he was negligent in that he changed the destination -

שאם היה מוליכה בהר היה מדקדק יפה ושומרה יפה -

For if he would have taken her to the mountain (or to the valley) as agreed upon he would be very careful and watch her properly -

שלא תחלוק בהר ושלא תתחמם בבקעה אבל מה ששינה גורם שלא דקדק⁵².

That she should not either slip on the mountain or overheat in the valley, but now that he changed the destination, this caused that he was not careful and therefore he should be משנה, so the משנה teaches us that nevertheless he is פטור.

Up to this point תוספות assumes that בבקעה בהר והוליכה בהר (or vice versa) is considered תחילתו (or vice versa) and therefore according to שינה if שינה if מתה כדרכה Now will will reject this assumption.

ימיהו דוחק הוא שיחלוק אביי על כל האמוראים ³³ -However, it is implausible that אביי should argue on all the אמוראים.

תוספות recants from his previous position:

לכך נראה דלא חשיב הכא פשיעה במה ששינה ³⁴ Therefore it seems that here it is not considered תחילתו בפשיעה because he changed the destination. It is not a פשיעה

דיכול ליזהר ולדקדק יפה שלא תחלוק בהר ושלא תתחמם בבקעה Because he can be careful and very precise to assure that she will not slip on the mountain and not be overheated in the valley -

ימודה אביי הכא דפטור במתה כדרכה כיון דלא הוי תחילתו בפשיעה \mathbf{So} will agree here that he is פטור מתה כדרכה since it is not תחילתו בפשיעה when he was supposed to go בבקעה and went בהער (or vice versa) –

³² Let us assume the case where he was to take her in the valley (where it is hot); if he would have taken her in the valley he would be careful to see that she does not overheat, since this is prone to happen in the valley. The fact is that he took her to the mountain, and he assumed that here I do not have to be careful that it should not overheat, for this is the mountain (and the owner even agreed for me to take it in the valley and was not concerned for overheating, so there is no need to be careful in the mountain. One may have thought that he should be חריב (more than מתה בדרכה [which is חומה בהר והוחלקה בבקעה even by מעובה בבקעה where he was to take her in the valley ([פטור should be appeared for me to take it in the valley and was not concerned for overheating, so there is no need to be careful in the mountain.

³³ All the אמוראים mentioned here maintain that the reason he is רישא in the אמוראים is because of special circumstances, when according to אביי (as we understood till now) he will be חייב even if מתה כדרכה since it is מתה כדרכה.

³⁴ See 'Thinking it over'.

תוספות responds to an anticipated difficulty:³⁵

ורבה דמשני כגון שהכישה נחש-

And רבה who explained the רישא is in a case where for instance a snake bit her -צריך לומר שפעמים מצויים נחשים בהרים מבבקעה 36 או איפכא להכי נקט הר ובקעה דריך לומר שפעמים מצויים נחשים בהרים It will be necessary to say that occasionally snakes are found more often in the mountains that in the valley, or sometimes it is the reverse, therefore he mentions הר ובקעה -

ואתי שפיר לרבה אפילו תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור:

And the משנה would be properly understood according to רבה even if he maintains that ההבפוסב"א פטור because here it is סופו בפשיעה, for we can argue that the snakes were more prevalent in the place where he went.

Summary

Changing from בקעה (or the reverse) is not considered תחילתו בפשיעה.

Thinking it over

תוספות concludes that להוליכה בהר והוליכה (or the reverse) is not considered תחילתו בפשיעה. 38 Why is it then that if השכירו להוליכה and he took her מחלתו מחלתו מחלתו בפשיעה he is פטור, but if החולקה, but if החיבה בהקעה והוליכה בבקעה להוליכה להוליכה להוליכה בבקעה. What is the difference between these two cases, since there was no פשיעה here?!³⁹

³⁵ מוספות asked previously (see footnote # 4), according to רבה, who established the רישא in a case of אה הכישה, why does the משנה state בקעה לבקעה (or vice versa) it could state even מבקעה משנה or לבקעה, since (according to תוספות [see also תוד"ה כגון only if it is known that there are נחשים in the other place. חוס הייב initially assumed that are not more frequent either בבקעה or בבקעה answered that since בראם maintains בחשים, תחבפוסב"א הייב therefore he is הייב even if it was not known that there were נחשים in the other place. הר ובקעה were mentioned to make it a case of הוחלקה regarding הוחמה והוחלקה. However, now that תוספות concluded that הר ובקעה are not considered החילתו בפשיעה, we seemingly have to say that it was known that נחשים are to be found in the other place, so the question remains why mention מהר לבקעה, when it could have been even מהר להר or מבקעה מבקעה.

³⁶ הוספות is recanting from what he previously stated (see footnote # 6 and 34) that there is no reason to assume that snakes are more prevalent either in a הר or a בקעה. However here תוספות maintains that we will need to assume that sometimes snakes are more prevalent either in a הר or a בקעה.

³⁷ We still maintain that it was not specifically known that there were snakes in the other place, rather he is הייב because there is that possibility that snakes were more prevalent in the place where he went than in the place were he was supposed to go.

³⁸ See footnote # 34.

³⁹ See אוצר מפרשי התלמוד # 100-102.